

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

Projektnamn Grön integration-från jord till bord	Diarienummer 2008-3050699
---	------------------------------

Slutrapport genomförande

Sammanfattning

Ge en sammanfattande beskrivning av projektidé och framkomna resultat.

Syftet med projektet var att tillvarata den kompetens och de erfarenheter som utrikesfödda har inom de gröna näringarna samt att genom aktiviteter och kunskapsöverföring öka anställningsbarheten och möjligheter att bo och verka på landsbygden.

Fortfarande är arbetet med grön integration på landsbygden en relativt ny företeelse. En del av rapporten speglar det innovativa förhållningssättet till såväl integration som landsbygdsutveckling som projektet inneburit.

För de kommuner och andra organisationer som varit delaktiga i projektet har det varit oerhört lärorikt att vara med processer som lett till att deltagare fått mer kunskap om odling, lantbruk och landsbygd i Sverige. Deltagarna i projektet har fått möjlighet att delta i aktiviteter som inte erbjudits av andra aktörer tidigare. De har också fått del av kompetenshöjandekurser som ökar såväl anställningsbarheten och ökar kunskaperna för att driva eget företag.

I denna slutrapport redogör vi för projektets syfte och mål. Vi berättar om projektets resultat avseende kvalitativa och kvantitativa mål liksom det lärande som uppstått i projektet på olika nivåer: individ-, organisations-, och systemnivå.

På individnivå har deltagarna genomgått olika kurser inom ramen för projektet som ökat anställningbarheten samt stärkt det entreprenöriella tänkandet. Deltagarna har fått en större kunskap om landsbygden och de studie-, jobb- och karriärsvägar som finns inom de gröna näringarna, liksom vilka möjligheter det finns till företagande på landsbygden. Deltagarna har också stärkts som individer och många vågar och kan nu söka kontakt själva på ett annat sätt, många har för första gången kommit utanför myndighetsvärlden genom projektet Grön integration från jord till bord.

På organisationsnivå har såväl Hushållningssällskapet som samverkande organisationer utvecklats tack vare projektet. Den externa utvärderaren nämner olika exempel på detta.

På systemnivå har också ett lärande skett som lett till utveckling. Den externa utvärderaren beskriver i sin rapport hur en av kommunerna förändrat sina rutiner i kontakterna med utrikesfödda utifrån lärande som uppstått i samarbetet med Grön integration. I en annan av de samverkande kommunerna ser man nu på de gröna näringarna med andra ögon, som viktiga för kommunens framtid.

Syftet med projektet var att tillvarata den kompetens och de erfarenheter som utrikesfödda har inom de gröna näringarna samt att genom aktiviteter och kunskapsöverföring öka anställningsbarheten och möjligheter att bo och verka på landsbygden. Många av projektets mål för deltagarna har uppfyllts helt eller delvis. Den externa utvärderingen visar också olika typer av lärande som uppstått i deltagande organisationer.

Vi delar också med oss av det vi tycker gott bra i projektet, positiva erfarenheter och exempel. Dessutom delar vi med oss av problem och sådant som gått mindre bra. Såväl positiva som negativa erfarenheter kan ligga till grund för vårt, och andras, fortsatta arbete med Grön integration.

(För mer information se egen slutrapport samt den externa utvärderarens slutrapport)

Projektets resultat

- Redogör kortfattat för det problem och de behov som projektet avsåg att fokusera kring.
- Redogör för projektets ambitioner att göra skillnad, det vill säga hur lösa problemet på ett bättre sätt. Ta utgångspunkt i den eller de programkriterier (lärande miljöer, samverkan, innovativ verksamhet, strategisk påverkan) som projektet valt, men också där så är aktuellt hur aktiviteterna av transnationell och regionalfondskaraktär bidragit.
- Vilka resultat och förslag till goda lösningar har projektet lett fram till?
- Vilken påverkan och genomslag har projektet åstadkommit på individnivå, organisationsnivå och system- och strukturnivå?

Lärande miljöer

Ett unikt inslag har varit de odlingar som bedrivits inom ramen för projektet. Odlingarna har varit en viktig lärande miljö för deltagarna då de i verkligheten fått se hur man odlar i Sverige. Att vara ute i landskapet och vara beroende på vilken årstid vi är i har flera deltagare vittnat om har gett nya funderingar om vad som går eller att inte går i Sverige.

Praktikplatserna på lantbruk och andra landsbygdsföretag har varit en viktig lärandemiljö. Även undervisningen, som skett i Hushållningssällskapets lokaler, har varit ett inslag i den pedagogiska lärmiljön. Det har gett dem en inblick i hur det kan vara på en svensk arbetsplats även då de inte själva varit ute på praktik. De utrikesfödda har också mött Hushållningssällskapets kunder och övriga affärskontakter vid bl. a. fikabordet.

Deltagarna har fått vara med vid fikaraster och fått möjlighet att både lyssna, berätta och delta i diskussioner. Detta har varit utvecklande för såväl deltagarna som personalen hos Hushållningssällskapet.

Vissa utbildningar har också genomförts på Nuntorps naturbruksgymnasium då vi ville ge deltagarna möjlighet att lära känna dessa miljöer.

Hushållningssällskapet gård, Åsnebyn, är klassad som kulturresevat. För att förstå ett lands kultur och samtid är det viktigt att förstå dess historia. Ur detta perspektiv har Åsnebyn varit en viktig lärande miljö.

Samverkan

Samverkan med olika parter har varit oerhört betydelsefullt, för att inte säga helt avgörande, för projektets genomförande. Våra viktigaste samverkansparter har varit de kommuner som skrivit in deltagare i projektet, främst Vänersborg och Trollhättan.

Utöver dessa har Västra Götalandsregionen genom Nuntorps naturbruksgymnasium också varit en viktig samverkanspartner då de erbjudit en viktig lärande miljö och unik kompetens.

De starta-eget-kurser som anordnats inom ramen för projektet har också haft en hög samverkansgrad. De samverkanspartners som varit involverade i våra starta-eget-kurser:

- Coompanion Fyrbodal
- Noaks resurskooperativ
- Almi/IFS Väst
- Nyföretagarcentrum Trollhättan

Utan samverkan med landsbygdens näringsliv hade det inte gått att genomföra projektet. Alla de företagare som ställt upp som praktikvärd för en deltagare i projektet har gjort ett fantastiskt jobb.

Tack vare det nätverk som arbetade med projektet kunde deltagarna få ut mer av projektet än själva projektdeltagandet. T.ex. hade deltagare möjlighet att uppleva jultraditioner och andra högtider hos personer i nätverket. Folkuniversitetet har varit en mycket viktig samverkanspartner. De har bedrivit under visning i Grön svenska genom hela projektet. Deltagarna har varit mycket nöjda med hur undervisningen bedrivits.

Innovativ verksamhet

De innovativa inslagen har framför allt varit den kombination av Grön svenska, praktik och teori vilken varit en röd tråd i projektet. Grön svenska, eller SFI-svenska med inriktning mot odling, djur och natur har varit ett populärt inslag i projektet.

Projektet har i sig varit en innovativ verksamhet då ett av målen varit att få tre olika världar, som inte riktigt sett varandra, att upptäcka varandra och dra nytta av varandra. Det handlar om:

- de utrikesfödda med kunskap, erfarenhet och engagemang när det gäller odling, djurhållning och livsmedelsförädling men som inte fått möjlighet att utöva sina kunskaper i Sverige,
- handläggare på kommuner och arbetsförmedlingar som dagligen arbetar med utrikesfödda men som inte sett den kompetens som utrikesfödda kan tillföra landsbygden – eller vilka behov landsbygden har,
- landsbygdens näringsliv som i lite känner till att det finns utrikesfödda i Sverige med kunskaper, erfarenheter och engagemang när det gäller odling, djurhållning och livsmedelsförädling.

Strategisk påverkan

Projektet har haft strategisk påverkan på olika plan. Först och främst har den ökade kunskap som utrikesfödda fått om den svenska landsbygden gjort att en ny värld öppnat sig i Sverige. Projektet har visat upp studie, jobb, och karriärvägar som hittills varit stängda för de allra flesta utrikesfödda.

Handläggare har fått en ökad kännedom om den svenska landsbygden men också om att många utrikesfödda har med sig kunskaper, erfarenheter och engagemang som de tidigare inte frågat efter. Landsbygdsföretagare har fått en ökad kännedom om vad utrikesfödda kan bidra med till landsbygdens näringsliv.

Påverkan och genomslag på organisationsnivå/Individnivå

För såväl Hushållningssällskapet, landsbygdens näringsliv och Nuntorps naturbruksgymnasium har det varit mycket positivt att vara med i projektet. Många ur personalen på Hushållningssällskapet har varit direkt involverade i projektets verksamhet, haft kurser och delat med sig av sina kunskaper och erfarenheter. Det har varit nya erfarenheter för flera ur personalen som betytt mycket för den personliga utvecklingen.

En av lantbrukarna som hyrt ut mark en odlingsäsong till projektet har nu långtgående tankar på att hyra ut mark till personer som vill börja odla i större eller mindre skala.

Under flera av projektets moduler upptäckte vi att lärandeprocessen förbättrades avsevärt när deltagarna kom från flera olika länder och där även svenskar deltog. När deltagarna kom från olika länder och talade olika språk höll man sig hela tiden till svenska.

Flera indirekt eller direkta deltagande parter har återkopplat till oss då de reflekterat över hur de marknadsför eller synliggör sin verksamhet så att de blir tillgänglig för alla, även utrikesfödda. Vilka informationskanaler använder man? Hur når man utrikesfödda?

Påverkan och genomslag på system- och organisationsnivå

Våra samverkanspartners på Nuntorps naturbruksgymnasium har berättat om hur våra kurser med utrikesfödda gjort det mer naturligt att prata om integration, olika etnicitet, kultur och religion. Eftersom det knappt finns några elever med utländsk bakgrund på naturbruksgymnasierna har detta blivit en mycket viktig erfarenhet för Nuntorp. De är stolta över sin medverkan i projektet.

Påverkan och genomslag på individnivå

För väldigt många som var involverade i projektet var det första gången man arbetade konkret med utrikesfödda ur ett professionellt perspektiv. För dessa personer har projektet bidragit till en utveckling på individnivå.

Sara Roland, konsult vid Hushållningssällskapet och en av projektets kursledare, berättar vad projektet betytt i form av lärande för henne:

Tack vare de erfarenheter jag fått i min medverkan i JOBO och HS arbete med grön integration har jag lärt mig mycket om hur man kan arbeta med kulturarv och integration. Arbetet har hjälpt mig att använda våra traditionella kulturmiljöer i arbetet med att integrera utrikesfödda. I mötet med andra kulturer, andras sanningar, andras erfarenheter lär vi oss hur lika vi alla är. Vårt ursprung är inte så olikt. Genom att lyfta fram vår historia förstår vi infödda svenskar migrationen bättre och ger de utrikesfödda perspektiv på att vi också varit immigranter. Jag har lärt mig att kulturarvet förenar.

En praktikvärd inom ramen för projektet som haft flera utrikesfödda praktikanter uttryckte lärandet på sitt sätt:

Jag hinner inte resa ut i världen. Då får världen komma till mig istället.

I den externa utvärderingen framkommer även att en kommun, utifrån lärande som uppstått i arbetet med projektet, ändrat sina metoder i arbetet med målgruppen:

I Trollhättans stad genomför man nu en initial filtrering genom att fråga "vad kan du?", istället för att direkt skicka folk till SFI. Efter detta genomförs tester för att validera kunskaperna.

En lantbrukare som varit praktikvärd för deltagare i projektet uttrycker också i den externa utvärderingen hur projektet kunde påverka honom när det gäller lärande:

När jag förklarade för praktikanten i vilken ordning vi gjorde en aktivitet förstod jag, medan jag förklarare, att man skulle kunna göra det enklare.

(För mer inf. se egen slutrapport samt ext. utvärdering)

Syfte och mål med projektet

- Redogör för projektets syfte/projektmål, delmål och avsedda resultat.
- Vad har projektet uppnått i förhållande till mål och planerat upplägg? Redogör dels med kvantitativa mått, dels kvalitativt i form av till exempel erhållna kunskaper och förändringar i attityder, riktlinjer, beteende etc.
- Vilket lärande åstadkom ni i projektet såväl internt som externt?
- Redogör för orsaker till avvikelser i förhållande till planerad verksamhet i projektansökan och hur detta har påverkat projektbudgeten.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

Mål/Utfall

- samtliga deltagare har kunskap i branschsvenska i gröna svenska

Målet delvis uppnått. Grön svenska var ett av delmomenten i projektet. Då målgruppens utformning blev annorlunda jämfört med plan fanns ingen möjlighet att ge samtliga deltagare kursen Grön svenska.

- deltagarna har utvecklat nätverk och nya kontakter vilka genererar arbetstillfällen och praktik

Målet uppnått. Samtliga deltagare fick nya nätverk inom ramen för projektet, via Hushållningssällskapet, Nuntorps naturbruksgymnasium eller sin praktikplats.

- odling har startat på 3 olika platser på företrädesvis på ekologisk odlingsmark med 5- 10 deltagare per plats

Målet delvis uppnått. Första året odlade vi på två olika ställen, en utanför Trollhättan och en på Nuntorps naturbruksgymnasium. Den tredje tänka platsen var inte lämplig att odla på då det visade sig vara en gammal rivningstomt.

- deltagarna får igång entreprenörstänkandet och företagsamheten

Målet uppnått. Genom att vi hade starta-eget-kurs inom ramen för projektet fick vi igång entreprenörstänkandet hos deltagarna.

-aktivt kunskapsutbyte mellan olika världar

Målet uppfyllt. Samtliga deltagare har fått en gedigen inblick i den svenska landsbygden i såväl teori som praktik. De landsbygdsföretag som haft utrikesfödda praktikanter har också fått större kunskap om utrikesföddas kultur och vilka kunskaper de har med sig till Sverige när det gäller odling, djurhållning och livsmedelsförädling. Handläggare i medverkande kommuner har fått en större kunskap om den svenska landsbygden och de behov som finns här. De har också blivit medvetna om att utrikesfödda kan ha med sig kunskaper till Sverige som inte tidigare har efterfrågats eller varit synliga "på pappret".

- deltagarna har fått en meningsfull sysselsättning och därmed ett ökat välbefinnande, som ger ökat självförtroende och bättre hälsa

Målet uppfyllt. Projektet innebär för deltagarna en meningsfull sysselsättning och de vittnar själva om att det är spännande och intressant med projektets olika kurser.

- gemensam skördefest med odlare, lantbrukare och marknadsnätverket

Målet uppfyllt. Skördefesten var på kulturresevatet Åsnebyn den 15 oktober 2009. Deltagare, handläggare, arbetsgrupp och personer från nätverk deltog.

- deltagarna har fått kunskap om hur man odlar både ekologiskt och på konventionellt sätt

Målet uppfyllt för de deltagare som genomgått kurser och aktiviteter med fokus på odling.

- goda insikter i företagandet och entreprenörskapet

Fördjupande kurs med fokus på att starta och driva företag har genomförts.

- 2 deltagare tar egna initiativ för att starta egen verksamhet

Målet delvis uppfyllt. Vad vi vet har en person startat ett eget företag inom platsättning.

- ett nytt odlingsområde initieras med 5 -8 nya deltagare

Målet ej uppfyllt. Av praktiska skäl koncentrerades odlingarna inom ramen för projektet till ett ställe.

- minst en försäljningsmarknad arrangeras inom varje odlingsområde

Målet uppfyllt. Självplock med försäljning av grönsaker anordnades vid flera olika tillfällen, därtill försäljning till olika butiker och till grossist för ekologiska grönsaker.

- 2 elever med annan etnicitet väljer naturbrukslinjen

Målet ej uppfyllt. De flesta av deltagarna i projektet har ännu inte kommit så långt med sin SFI-utbildning att det varit aktuellt att söka till en gymnasielinje.

- samtliga deltagare är engagerade i odling

Målet delvis uppfyllt.

- en del nya deltagare kommer in i projektet

Målet uppfyllt.

- nya livsmedel introduceras och där en förädling av någon av de nya produkterna kan komma tillstånd

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

Målet uppfyllt. Nya grödor har introducerats på odlingar inom ramen för projektet. Förädling har skett för privat bruk. Ett företag som ingått i nätverket runt projektet har tagit in nya produkter i sitt sortiment efter att de har köpt grönsaker från projektets odlingar.

- en ekonomisk förening eller annat samarbete har formerats

Målet uppfyllt. En samverkansgrupp för Grön integration har startat. I samverkansgruppen kan kommunerna (Trollhättan och Vänersborg), landsbygdens näringsliv, Naturbruksgymnasiet Nuntorp, Folkuniversitetet och Hushållningssällskapet utbyta erfarenheter och låta projektets idéer och syften leva vidare. Tanken är att även representanter för etniska föreningar ska ingå i gruppen.

- några deltagare fortsätter sin kompetensutveckling inom de gröna näringarna

Målet uppfyllt. Flera nya deltagare gör praktik inom de gröna näringarna och fortsätter sin kompetensutveckling.

- naturliga mötesplatser för utrikesfödda och svenskar har skapats

Målet uppfyllt. Hushållningssällskapet har blivit en mötesplats för utrikesfödda som är intresserade av att jobba och verka inom de gröna näringarna. Vi har introducerat till olika nätverk åt "båda håll". Vi har fortsatt att förmedla praktikplatser på landsbygden även efter att projektet tog slut.

- utbildningstillfällen som förenar svenskar och utrikesfödda som ex samverkan med nätverket "Marknad söker odlare"

Målet uppfyllt. Hushållningssällskapet ordnar träffar med temat "marknad söker odlare", bland annat på Kronogården i Trollhättan, där många utrikesfödda bor. Några som deltagit i projektet har även kommit på dessa träffar.

- hälften av deltagarna har fått uppdrag av landsbygdsföretagare i form av arbete, tjänst eller via försäljning av produkter

Målet ej uppfyllt. Sammanlagt vet vi att sju personer fått uppdrag hos landsbygdsföretagare. Planen var cirka 50-60 deltagare. För att uppfylla målet skulle i så fall 25-30 deltagare fått någon form av uppdrag. Den reviderade budgeten är en tredjedel av den ursprungliga. Därmed är sju deltagare som fått tjänst hos en landsbygdsföretagare ett acceptabelt resultat, även om inte det ursprungliga målet uppfyllts.

I den externa utvärderingen av projektet framkommer att kommunerna lärt sig att kommunicera med målgruppen på andra sätt tack vare medverkan i projektet. Det visade sig att man med bilder kunde få fram budskap till målgruppen på ett bättre sätt än man lyckas med tidigare. "Detta, att anpassa meddelandet efter målgruppen är något de offentliga aktörerna lärt sig under projektet", konstateras i utvärderingen.

I den externa utvärderingen framkommer även att Trollhättans stad, utifrån lärande som uppstått i arbetet med projektet, ändrat sina metoder i arbetet med målgruppen.

Avvikelser

- Vi fick inte så många deltagare på heltid som vi hade behövt för att uppfylla planerade och budgeterade mål

- För att kompensera att deltagarna var med i projektet på deltid hade vi behövt fler deltagare inskrivna än vad som blev fallet

- Många deltagare hade lägre ersättning än vad vi räknat med i budget

Orsakerna till avvikelserna är att vi inte fick deltagare inskrivna från Arbetsförmedlingen som beräknat. Skälet till detta som vi fick höra från Arbetsförmedlingen var att de var rädda för att deltagare skulle fastna i projektet under flera år.

I dialog med kommunerna kom vi fram till att deltagarna skulle läsa SFI parallellt med deltagande i projektet. Detta gjorde vi för att den enskilde personen skulle hamna i centrum, inte våra egna intressen eller projektbudget.

Totalt sett ledde avvikelserna som beskrivs ovan till en betydligt lägre medfinansiering än beräknat. Med utfallet för de två första åren som grund reviderades projektets budget under

det tredje året.

(För mer inf. se egen slutrapport samt ext. utvärdering)

Arbetsätt

Vad var ert huvudsakliga arbetsätt? Beskriv kortfattat vilka metoder, utbildningar och andra aktiviteter som användes. Vad i metoderna och aktiviteterna var det som gjorde skillnad, d.v.s. som ledde fram till det önskade resultatet? Beskriv eventuellt nya metoder eller material som tagits fram i projektet.

Vårt huvudsakliga arbetsätt var att kombinera teori och praktik med språkträning inom grön svenska. Vi hade också ett mycket individuellt förhållningssätt och lät deltagarna vara med i de olika block som deltagarna hade störst intresse av att vara med i, samt att de fick göra praktik på arbetsplatser som de själva var intresserade av att vara på. I odlingsblocket kombinerade vi också teori och praktik. Deltagarna fick lära sig grunderna för odling i svenska förhållanden samt delta i projektets egna odlingar, allt ifrån att planera grödor, så, sköta odlingen, rensa, vattna, skörda, tvätta, sortera och försälja odlade grönsaker.

Ett viktigt syfte i projektet blev att visa hela samhället på olika sätt. Starta-eget-kursen hade vi dels för att ge deltagarna grunderna för eget företagande så att de själva skulle kunna ta det steget, dels för att det är viktigt att veta vad det innebär att vara företagare även för den som får en anställning. Det är särskilt viktigt inom odlings- och landsbygdsföretagare där många företag är relativt små. Då är det viktigt att den anställde förstår vilka villkor arbetsgivaren lever med.

Datorkursen var också ett viktigt komplement till odlingskurserna. Idag används dator på alla arbetsplatser, också inom odling, djurhållning, skog och livsmedelsförädling – för att bara nämna några av de gröna näringar som deltagarna kanske kommer att vara verksamma inom i framtiden. På grund av vikten av stort datorkunnande på dagens arbetsmarknad gav vi denna modul ett stort utrymme.

Att leta jobb, skriva CV och ansökningar var också något som många deltagare behövde träna på. Flera deltagare som började projektet hade aldrig sökt jobb innan de började, när de slutade i projektet skrev de ansökningar på egen hand.

En modul som var viktig, och uppskattad, var traktorträningen. Även om inte alla deltagare kommer att arbeta med traktor eller andra fordon dagligen på sina framtida arbetsplatser så är det viktigt att ha grunderna för traktorkörning med sig för de flesta arbeten inom de gröna näringarna. Den teoretiska utbildningen har varit positiv på flera sätt. Flera har uttryckt att de ser trafikmärkena på ett nytt sätt när de är ute och går eller åker buss.

Grön svenska, SFI-svenska med inriktning mot de gröna näringarna, var en modul som under hela projekttiden hade ett stort intresse bland deltagarna. Under vissa perioder hade vi långväga deltagare från Skövde och Alingsås som tog sig hela vägen till Vänersborg för att vara med på Grön svenska.

Landsbygds-, samhälls- och demokratifrågor var också en viktig modul för projektet. Det finns relativt stora skillnader mellan stad och landsbygd och de flesta deltagare hade egentligen ingen erfarenhet alls av vad landsbygden i Sverige innebär. Även dessa moduler hade teoretiska och praktiska moment. År två var det också valår i Sverige. Vi passade då på att koppla in politik och demokratifrågor. Det är viktigt att framtidens odlare också förstår kopplingen mellan politiska beslut och villkoren för dem som odlar eller arbetar inom de gröna näringarna. Vi gick igenom var olika beslut fattas (kommunen, regionen, staten, EU) och hur man kan påverka politiska processer i Sverige.

Här fick vi också väldigt intressanta diskussioner mellan deltagarna om olika politiska system, vilka länder som är demokratier eller ej utifrån dras egna erfarenheter. Deltagare från olika länder fick lära av varandra. För oss som projektmedarbetare blev också detta en lärande erfarenhet.

Kulturarvet var också viktigt att få in i projektet på olika sätt. Det underlättades säljklart av att vi som projektägare förfogar över en gård, Åsnebyn, som är klassad som kulturresevat. Vi är av den mening att de deltagare som kommer att bo och verka i Sverige har stor nytta av att ha kunskaper som det svenska kulturarvet. Då får de också lättare att förstå den svenska kulturen och samtiden. Därmed underlättar vi för deltagarna att bli delaktiga samhällsmedborgare.

Miljö- och klimatfrågor har också varit ett bärande tema i projektets olika moduler. Alla deltagare är ju också konsumenter och behöver kontinuerligt uppdateras när det gäller svenska miljö- och klimatmål. Detta är också viktig kunskap när deltagarna är arbetstagare eller företagare. I odlingsmodulerna har miljöperspektivet kommit in i blocket om ekologisk odling. Vi har också haft särskilda föreläsningar kring återvinning och olika miljöhänsyn som man kan göra som privatperson, arbetstagare eller företagare.

Praktikvärdarna och praktikplatsens betydelse har speglats i projektet på flera sätt genom olika typer av praktikplatsförberedande aktiviteter. Vi har talat om koder, haft rollspel utifrån vad som är aktuellt på arbetsplatsen, och diskuterat deltagarnas funderingar och frågor. Dessa har vi sedan kunnat diskutera när vi träffat praktikvärdarna på utbildningar eller i den enskilda coachningen. Detta förfarande har stärkt alla inblandade parter och ökat deltagarnas anställningsbarhet.

Karin Jochnick, företagassutvecklare på Hushållningssällskapet väst, och medarbetare i starta-egget-kurser och kurser inom personlig utveckling beskriver grunderna för hennes arbetssätt med deltagarna

Att flytta till ett nytt land med nya kulturella och sociala koder är en omställningsprocess som får ske med ytterst små steg. Det är av största vikt att kunna få en guddad hjälp till att kunna anpassa sig till det samhälle vi har i Sverige, hjälp med att få de rätta verktygen för att kunna finna en social anpassning. Hjälp med att kunna ta de första stegen till att kunna nå ut på arbetsmarknaden, få ett sammanhang att finnas med i och en samhörighet med andra. Med hjälp av introducering i olika ämnen som är kopplade till hur vårt system fungerar socialt, kulturellt, företagsmässigt, arbetsmässigt är av stor vikt. Vi arbetade en del med likheter och olikheter som metod i projektet. När vi pratade om odling gjorde vi jämförelser med hur man odlar i Sverige och hur man odlar i deltagarnas hemländer – likheter och olikheter. När vi pratade om demokrati pratade vi om hur det politiska systemet fungerar i Sverige och hur det fungerar i deltagarna hemländer – likheter och olikheter. Också när vi pratade om olika typer av sociala koder och religion diskuterade vi såväl likheter som olikheter. Ett exempel som kom var att många som kommer från andra länder inte tror att vi har någon religion i Sverige eftersom vi inte lämnar synliga tecken i form av kläder och andra attribut.

Också när vi diskuterade olika typer av arbeten tog vi upp likheter och olikheter med deltagarnas hemländer. Vissa deltagare, med akademisk utbildning, hade en klart negativ syn på praktiskt arbete. Andra såg landsbygden som fattigdom. Genom att visa upp den svenska landsbygden, moderna gårdar med mjölobotrar etc., kunde vi påverka inställning hos deltagarna.

(För mer information se egen slutrapport samt den externa utvärderarens slutrapport)

Deltagande aktörer i projektet

Redogör för vilka aktörer (organisationer, företag, myndigheter) som ingick i projektet, samt vad de konkret bidrog med, både vad gäller engagemang, ekonomiska resurser och påverkansarbete. Redovisa dessutom arbete i projektgrupp, styrgrupp och/eller referensgrupp samt gruppernas sammansättning. Hur har grupperna fungerat?

Följande aktörer har varit involverade i projektet på olika sätt, omfattning och delaktighet:

- Hushållningssällskapet Väst

Projektägare.

- Trollhättans kommun

Skrivit in deltagare i projektet. Medfinansiering i form av kontanta medel och arbetad tid.

Dialogpartner angående deltagarna och de olika modulerna i projektet. Medverkan i projektets styr-/arbetsgrupp.

- Vänersborgs kommun

Skrivit in deltagare i projektet. Medfinansiering i form av kontanta medel och arbetad tid.

Dialogpartner angående deltagarna och de olika modulerna i projektet. Medverkan i projektets styr-/arbetsgrupp.

- Västra Götalandsregionen

Nuntorps naturbruksgymnasium har hyrt ut odlingsmark och lokaler i anslutning till marken.

De har även stått för den praktiska delen av traktorträningen. Nuntorp har haft en person som dialogpartner med Hushållningssällskapet, för utvärdering av Nuntorps medverkan, informatör på skolan och medverkan i arbetsgrupp. Skolan har också varit praktikvärd för deltagare i projektet.

Västra Götalandsregionens naturbruksförvaltning har ersatt kostnader som Nuntorp haft för sin medverkan med kontanta medel.

- Folkuniversitetet

Har haft hand om kursen Grön svenska. Har även ingått i projektets arbetsgrupp och deltagit med tid som en dialogpartner.

- Grästorps kommun

Skrivit in deltagare i projektet. Medfinansiering i form av kontanta medel. Dialogpartner angående deltagarna och de olika modulerna i projektet.

- Alingsås kommun

Skrivit in deltagare i projektet.

- ALMI/IFS Väst

Deltagit med tid i projektets starta-eget-moduler.

- Coompanion

Deltagit med tid i projektets starta-eget-moduler.

- Noaks resurskooperativ

Deltagit med tid i projektets starta-eget-moduler.

- Arbetsförmedlingen

Skrivit in deltagare i projektet.

Styr-/arbetsgrupp

- Landsbygdsföretagare

Varit praktikvärdar och mentorer på praktikplatser för deltagare i projektet.

Projektets styrgrupp har varit en arbetsgrupp där deltagarna i gruppen på olika sätt personligen varit involverade i olika aktiviteter. Därmed har arbetsgruppens arbete blivit både en instans för avrapportering och utvärdering men framför allt planering för aktiviteter och fördelning av arbetsuppgifter.

I arbetsgruppen har de olika aktörerna som funnits med kunnat påverka inriktningen och de olika moduler som ingått i projektet. Handläggarna från kommunen har genom sin direktkontakt med utrikesfödda kunnat bidra med sin insikt om målgruppen lokalt och därmed påverkat modulernas innehåll och nivå för att på så sätt anpassa modulerna på bästa möjliga sätt till de behov som handläggarna sett bland sina klienter.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

Arbetsgruppens möten har fungerat utmärkt. Storleken var lagom stor för att det skulle bli mer av "verkstad", inte bara "snack". Sammansättningen var också bra då alla viktiga samarbetspartners fanns med i gruppen. Vänersborgs kommun höll i ordförandeskapet på ett utmärkt sätt. Trollhättans kommun hade flera personer involverade från både chefsnivå och handläggarnivå. Ibland kom de flera stycken och ibland en person, beroende på vilka frågor som var aktuella etc.

Enda lilla nackdelen var att representanten för landsbygdens näringsliv inte hade möjlighet att närvara vid så många möten. Tack vare att en representant för näringslivet fanns representerade i gruppen kunde vi ändå ha en kontinuerlig dialog med företagen på olika sätt. Följande aktörer har funnits med i arbetsgruppen

Hushållningssällskapet Väst

Vänersborgs kommun (ordförandeskapet)

Trollhättans kommun

Folkuniversitetet

Representant för odlare/landsbygdens näringsliv

Västra Götalandsregionen (Nuntorps naturbruksgymnasium)

Ett permanent resultat av projektet är att styr-/arbetsgruppen fortsatt sitt arbete även efter projektets avslut. Vi har bildat en samsarbetsgrupp för Grön integration som träffas regelbundet för att arbetet med integration på landsbygden inte ska avstanna.

Meningen är också att fler sådana grupper ska bildas i andra delar av Västra Götalandsregionen. En diskussion pågår i gruppen hur vi ska sprida våra positiva erfarenheter för att inspirera till att andra samsarbetsgrupper för Grön integration bildas.

Jämställdhetsintegrering

Redogör för hur ni arbetat med jämställdhetsintegrering i ert projekt. Relatera till projektplan och utmaningar under arbetets gång.

Endast ett fåtal utrikesfödda kvinnor och män verkar på landsbygden. Av dessa är kvinnorna underrepresenterade, enligt utredningen "Mångfald som möjlighet" SOU 2008:56.

De konventionella landsbygdsföretagen drivs i huvudsak av män. Andelen kvinnor verksamma inom den gröna sektorn utgör 21 procent och svenska män 79 procent, medan fördelningen mellan utrikesfödda kvinnor och män inom den gröna näringen är 26 procent respektive 74 procent.

I urvalet till projektet eftersträvade hälften kvinnor hälften män. Projektet har en kvinna från Irak som rådgivare och mentor, tillika agronom. Hennes dagliga arbete i projektet kommer att utgöra en förebild för att stimulera kvinnor och män till ett jämbördigt förhållningssätt. Huvuddelen av de personer som haft kurser i projekt har varit kvinnor och Hushållningssällskapet har visat upp goda exempel, till exempel genom det faktum att samtliga avdelningschefer på Hushållningssällskapet Väst (4 av 4) är kvinnor.

Projektet har haft fokus på delaktighet och medinflytande för att stärka demokratiarbetet. Projektet har också fokuserat på att synliggöra kvinnors kompetens och genom utbildning för deltagande lantbrukare visa hur lönsamhet i landsbygdsföretagandet kan uppnås genom en aktiv jämställdhetsintegrering. Vi har som utgångspunkt i arbetet också haft det faktum att i de fall kvinnor får egen försörjning genom arbete eller företagande integreras hela familjen i samhället snabbare än om kvinnan inte har egen försörjning. Det är dansk studie som visat detta.

Kvinnliga företagare på landsbygden kommer att ställa praktikplatser till förfogande och därigenom utgöra förebilder för kvinnligt företagande. Vilket i sin tur kan medverka till att stötta befintliga kvinnliga företagare.

I projektplanen avsåg vi inte att särskilja kvinnor och män från varandra i projektet. Om det är en förutsättning för att få flera kvinnor att delta i projektet menade vi att vi skulle ändra denna uppfattning. Det blev dock aldrig aktuellt att göra någon omvärdering.

I arbetsgruppen har vi på varje möte diskuterat fördelningen kvinnor och män i projektet och haft det som grund i den vidare rekryteringen. Det huvudsakliga ansvaret för att hitta personer i målgruppen utifrån en jämn könsfördelning har legat på handläggarna i medverkande kommuner. Vissa perioder hade vi en klart sämre representation av kvinnor men totalt sett har könfördelningen varit relativt jämn.

Många av praktikarbetsplatserna som fanns med i projektet hade inte direkt arbetat med jämställdhetsfrågor tidigare. Genom projektet aktualiserades dessa frågor och ute på landsbygdsföretag, till exempel utifrån olika syn på jämställdhet bland deltagare med olika religioner.

Vi kunde under projektets gång upptäcka att vissa manliga deltagare hade svårt att "ta order" från kvinnor. Vi tog diskussionen med berörda deltagare direkt och löste i samtliga fall det hela på ett positivt sätt.

Vi menar att projektet bidragit till en ökad fokusering på jämställdhetsfrågor bland både projektets deltagare och berörda praktikplatser, liksom på Hushållningssällskapet.

Deltagarna i projektet har, enligt plan, fått del av de intentioner och det regelverk som finns när det gäller jämställdhet i arbetslivet och i samhället. I diskussionen kring demokratifrågor tog vi också upp jämställdheten som en viktig fråga. Bland annat knöt vi an till att det inte var så länge sedan Sverige fick kvinnlig rösträtt men att det hänt väldigt mycket i samhället när det gäller jämställdhet sedan dess.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Redogör för hur projektet arbetat för att förverkliga visionerna vad gäller tillgänglighet i projekt. Relatera till projektplan och utmaningar under arbetets gång.

Vi har valt att jobba med tillgänglighet utifrån ett vidare perspektiv. Då deltagarna huvudsakligen varit utrikesfödda har vi fokuserat på att göra språket tillgängligt för deltagarna.

Sanna Radhi, med agronomexamen från Basra Irak med stor kunskap om odling och odlingsteknik, kommer att arbeta i projektet. Hon behärskar såväl svenska som arabiska, vilket innebär en ökad tillgänglighet för arabisktalande. Den kommunikativa tillgängligheten ökar och reducerar funktionshindet genom en ökad förståelse av det svenska språket. Viktig information kommer att ske på såväl svenska som deltagarnas modersmål. I marknadsföringen av aktiviteter i projektet har vi använt oss av lätt svenska, bildspråk och översättningar av material till andra språk.

Backens 4H-gård har varit en förebild när det gäller odling för funktionshindrade och den fysiska tillgängligheten. Där fanns odlingsarrangemang för den som är rullstolsburen, och som då kan delta i odlingsarbete. Alla lokaler som använts i projektet har varit anpassade för personer med funktionsnedsättning. Till Hushållningssällskapets lokaler, som också använts som undervisningslokaler, finns hiss. I de fall där kollektivtrafiken stått för transporter till och från praktikplats eller aktivitet har Västtrafik ansvarat för tillgängligheten på fordonen.

I de fall där måltider ingått i verksamheten har såväl religiösa/kulturella hänsyn tagits liksom när det gäller allergier eller andra krav gällande kosthållning, t ex vegetarian- eller vegankost.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

Regionala prioriteringar

Redogör för de eventuella regionala prioriteringar som ni arbetat med.

I den regionala planen för socialfonden i Västsverige pekas företagande och entreprenörskap ut som faktorer av styrande strategisk betydelse. Detta är frågor som vi aktivt arbetat med i projektet. Uppmuntran till entreprenöriellt tänkande och möjligheterna att starta och driva företag har genomsyrat projektet.

Samverkan mellan olika kommuner betonas också i den regionala planen. Detta har skett inom den styr-/arbetsgrupp som samverkat i projektet.

Inom ramen för de regionalt prioriterade grupper har vi haft med deltagare från följande grupper i projektet:

- Arbetslösa (inklusive unga) med utländsk bakgrund
- Nyanlända (inklusive unga) med introduktionsersättning
- Arbetslösa personer (inklusive unga) utan tidigare svensk arbetslivserfarenhet
- Arbetslösa personer som (inklusive unga) trots insatser inte lyckats etablera sig på arbetsmarknaden
- Arbetslösa (inklusive unga) med låg och/eller ofullständig utbildning
- Arbetslösa med sjukdom (inklusive unga)

I den regionala planen pekas yrkessvenska ut som en aktivitet som bör prioriteras. Detta har vi gjort genom Grön svenska.

Spridning och påverkansarbete

Redogör för hur ni arbetat med spridning och påverkansarbete.

- Vilka personer/organisationer har ni riktat er till?
- Hur kan projektets idéer och erfarenheter omsättas i annan verksamhet?
- Vilka ytterligare insatser för påverkansarbetet skulle behövas för att nå dit ni vill? Vem/vilka bör göra det?

Vi har i vårt spridningsarbete vänt oss till såväl offentliga organisationer, ideella organisationer och andra organisationer som bedriver projekt av olika slag. Vi har även aktivt arbetat gentemot andra hushållningssällskap i Sverige för att få spridning av projektets grundläggande idéer och värderingar till andra regioner i landet.

Vi har även varit delaktiga i nationella Landsbygdsnätverkets arbete att startat upp en temagrupp för integration på landsbygden. En av projekts medarbetare vid Hushållningssällskapet väst har även under en tid varit ordförande för gruppen. I och med att vi sitter med i Landsbygdsnätverkets temagrupp för integration kan vi aktivt sprida våra erfarenheter från projektet på nationell nivå. I Landsbygdsnätverkets aktiviteter har vi bl. a. bidragit med artiklar om våra erfarenheter på debattsajten Newsmill samt i en artikelsamling som tryckts upp för spridning bland människor som arbetar med såväl integrations- som landsbygdsfrågor.

Vi har också bidragit med föreläsningar på kurser för s.k. etableringslotsar, d.v.s. privata arbetsförmedlare inom ramen för integrationspolitiken. Via Landsbygdsnätverket har vi också haft kontakter med Jordbruksverket samt Landsbygdsdepartementet och bidragit med våra erfarenheter till verkets och departementets arbete med integration på landsbygden.

Många har varit intresserade av projektet i syfte att få våra erfarenheter som grund för liknande projekt. Framför allt odlingarna har lockat till flera olika studiebesök. Den externa utvärderaren nämner några exempel i sin slutrapport:

- Uddevalla kommun har velat få del av Hushållningssällskapets erfarenheter av Grön integration – från jord till bord och har ansökt, och fått beviljat, ett projekt för utrikesfödda

som inriktning mot odling och landsbygdsföretagande.

- Lysekils kommun har ansökt om ett ESF-projekt där Hushållningssällskapet ingår i samarbetsgruppen.
- Hushållningssällskapet Nord, Norrbotten, bedriver numera olika projekt där erfarenheter från Grön integration – från jord till bord tagits tillvara.
- I Floda bedrivs ett projekt kring odling och småskalig livsmedelsförädling. Under projektets framväxt har Hushållningssällskapets erfarenheter från Grön integration varit en del av diskussionsunderlaget.
- Vänersborgs kommun håller på med en ESF-ansökan där Hushållningssällskapets erfarenheter från Grön integration ska tillvaratas.
- Kil innovation food arena (KIFA) har startat upp projekt för småskalig livsmedelsförädling för utrikesfödda där Hushållningssällskapets erfarenheter tagits tillvara.
- Laholms kommun har introducerat kurser inom grön integration
- Södertälje kommun vars kostchef har initierat till ett projekt inom "Sverige det nya matlandet"

- Naturbruksgymnasiernas förening ligger i startgroparna för att komma igång med ett projekt med målet att få fler utrikesfödda att söka till naturbruksprogrammet. Bl. a. har representanter varit på studiebesök på Nuntorps naturbruksgymnasium för att få del av deras erfarenheter från medverkan i Grön integration – från jord till bord.

Detta är några exempel på aktörer som vi haft dialog med och där vi nu kan se resultat utifrån våra erfarenheter och den dialog vi haft.

Vi har även skrivit artiklar och pressmeddelanden om aktiviteter i projektet vilket föranlett ett antal publiceringar i olika medier.

- Hur kan projektets idéer och erfarenheter omsättas i annan verksamhet?

Redan nu kan vi se att våra erfarenheter varit till nytta för andra projektägare och aktörer som på olika sätt arbetar med integrations- och landsbygdsfrågor. Vi upplever också att våra erfarenheter gjort att förfrågningarna till oss blivit fler och allt fler aktörer ser integration på landsbygden som en viktig fråga att diskutera. Vi kan alltså med glädje konstatera att våra erfarenheter redan omsätts i andra verksamheter. Samtidigt tror vi att spridning kan bli ännu större på sikt.

För att ytterligare sprida projektets idéer, erfarenheter och värderingar bedriver Hushållningssällskapet en blogg (gronintegration.blogspot.com) för spridning av både egna och andra erfarenheter inom allt som kan kopplas till integration på landsbygden. Bloggen är, så vitt vi vet, helt unik i sitt slag.

Vi har också en hemsida (www.gronintegration.se) där vi sprider projektets grundläggande idéer och erfarenheter för att ytterligare underlätta att detta omsätts i annan verksamhet.

- Vilka ytterligare insatser för påverkansarbetet skulle behövas för att nå dit ni vill? Vem/vilka bör göra det?

Integration på landsbygden, eller arbetet för att internationalisera landsbygden, har i Västsverige och Sverige tagit flera kliv framåt genom projektet Grön integration – från jord till bord. Samtidigt är det en lång väg kvar innan vi nått målet – att det är lika vanligt med utrikesfödd personal eller utrikesfödda företagare på landsbygden som i städerna.

För att nå dit vi vill krävs ett ihålligt arbete från såväl offentlig, privat som ideell sektor. Det är framför allt fem målgrupper som behöver bearbetas med information fakta och visioner som är anpassad utifrån respektive målgrupp:

- Beslutsfattare/politiker inom offentlig sektor
- Handläggare och lotsar inom offentlig och privat sektor
- Utrikesfödda
- Landsbygdens näringsliv
- Utbildare/konsulter/projektledare

Beslutsfattare inom offentlig sektor måste förstå den vinst som integration på landsbygden kan medföra både för enskilda människor och rent samhällsekonomiskt. Genom att få fler

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Diarienummer
2008-3050699

utrikesfödda att flytta till landsbygden underlättar man såväl offentlig som privat sektor att satsa på landsbygden. Genom ett ökat antal invånare på landsbygden kan man ekonomiskt motivera olika typer av satsningar.

Handläggare och lotsar måste förstå att många utrikesfödda har kunskaper, erfarenheter och engagemang som kan komma landsbygden till nytta.

Utrikesfödda behöver få se den svenska landsbygden, uppleva landsbygden, för att bryta ner fördomar som kanske grundar sig på hur landsbygden är i deras hemländer. De kanske upptäcker att livet på den svenska landsbygden, och de värderingar som finns där, inte är så främmande. Kanske kan de integreras lättare på landsbygden än i någon av storstädernas förorter.

Landsbygdens näringsliv måste få klart för sig att det finns stor kompetens bland många utrikesfödda som skulle kunna utveckla såväl enskilda företag som landsbygden i stort. Hushållningssällskapen i Sverige bör självfallet vara en viktig aktör i arbetet för att nå målet att det ska vara lika vanligt med utrikesfödda som arbetar eller driver företag på landsbygden som i staden. Därutöver ser vi alla organisationer, myndigheter och privatpersoner som arbetar med landsbygdutveckling eller integration i någon form som viktiga aktörer i arbetet för att internationalisera landsbygden.

Extern utvärdering

Redogör för hur den externa utvärderaren (om det är aktuellt) konkret bidragit i projektarbetet. Vilket stöd har det varit för projektledningen och hela projektet?

Magnus Ljung, Statens lantbruksuniversitet (SLU), var från början tillfrågad att utvärdera projektet. Dessvärre kom föräldraledighet och annat emellan. När sedan projektets budget under en tid var osäker dröjde det innan vi kunde koppla på en extern utvärderare.

I samband med att budgeten reviderades klarnade dock läget och vi kunde koppla på en extern utvärderare, Payoff - Samhällsekonomiska utvärderingar och analyser. De har sammanställt en slutrapport, Utvärdering av Grön integration, Hushållningssällskapet (2011-09-20) som biläggs denna slutrapport.

Slutrapporten har framför allt blivit ett stöd för våra analyser efter avslutat projekt. Rapporten har blivit ett kvitto på de olika framgångar som projektet för med sig och pekar också på de olika problem som vi mött under projekttiden.

Under år två gjordes också en utvärdering av externa forskare vid Linköpings universitet som studerade flera olika kompetenshöjande projekt avseende företagande och entreprenörskap. Undersökningen bestod av såväl djupintervjuer och enkäter till deltagare i projektet (Entreprenörskap och företagande – förutsättningar i projekt, Tillväxtverket, 2010).

(För mer inf. se den externa utvärderarens slutrapport)

Egenutvärdering

Redogör för hur ni själva arbetat med att utvärdera ert arbete. Vilket stöd har det varit för projektledningen och hela projektet?

Under projektets gång har vi kontinuerligt arbetat med egenutvärdering. Samverkans- och arbetsgruppen har varit en ovärderlig part i det sammanhanget. I gruppen har vi kunnat lyfta alla typer av frågor som lett till förändringar och förbättringar. Detta har varit väldigt viktigt för projektledningen. Det har också underlättat för projektledningen att de flesta som haft kurser/moduler i projektet varit anställda på Hushållningssällskapet eller haft representanter i arbetsgruppen. Därmed har vi hela tiden haft en dialog som varit utvecklande för projektet. Den externa utvärderingen påpekar att "aktivt lärande har haft stor betydelse för projektet" och att verksamheten "präglats av pragmatism".

De lägesrapporter vi regelbundet har skickat till finansiärer och samarbetspartners har också fungerat som en egenutvärdering av projektet.

Landsbygdsavdelningen på Hushållningssällskapet består av personal med många olika erfarenheter. De flesta har på ett eller annat sätt varit involverade i projektet. Därmed har också landsbygdsavdelningen möten och kommunikation blivit en del av egenutvärderingen i projektet.

Kommentarer och tips

Vilka tips skulle Du vilja delge framtida projekt? Vad gick bra och varför? Vad gick mindre bra och varför?

Väldigt mycket gick väldigt bra. Vi väljer här att peka ut några saker som "sticker ut" lite extra.

Grön svenska

Vi har mycket positiva erfarenheter av vår kurs i Grön svenska. För det första vill vi framhålla läraren som höll i kursen från Folkuniversitetet. Hon var mycket uppskattad av deltagarna. Vi fick höra många positiva och berömmande ord om hennes insatser. Rätt person på rätt plats är alltid en viktig framgångsfaktor för ett projekt. Vår kursledare i Grön svenska visar detta tydligt. Vi arbetade med hela dagar i Grön svenska, till skillnad från medverkande kommuner som arbetar med halva dagar.

Utrikesfödd agronom

Att ha en utrikesfödd agronom som kuransvarig för odlingskurserna var en viktig framgångsfaktor för projektet. För projektledningen blev det öppenbart att projektet vann i trovärdighet hos handläggare som skrev in deltagare i projektet. För deltagarna blev kurserna också mer trovärdiga när en person som från början lärt sig odla i ett annat land lärde ut odling i svenska förhållanden.

Hushållningssällskapets medlemsorganisation

Hushållningssällskapet har medlemmar och ett brett nätverk på landsbygden. Detta underlättade när vi behövde praktikplatser till våra deltagare. På landsbygden har Hushållningssällskapet trovärdighet och därför var det oftast inga problem när vi frågade om praktikplatser eller studiebesök. Skulle kommuner eller andra myndigheter göra samma förfrågan är det inte lika självklart att gensvaret skulle bli detsamma.

Praktik och teori

Att blanda praktik och teori har varit mycket lyckat. Deltagarna har ofta varit på väldigt olika nivå vad gäller SFI-nivå eller utbildning från sina hemländer. I och med att vi aktivt blandat praktik och teori i projektet har det alltid funnits något för alla. Det individuella upplägget vad gäller kursinnehåll och schema gjorde att ingen behövde känna att projektupplägget inte alls passade den egna personen.

Åsnebyn, skördefest, Resväskorna och andra specialarrangemang

Genom det pragmatiska och flexibla upplägget av projektet kunde vi genomföra flera extraordinära aktiviteter. Skördefesten hölls på kulturresevatet Åsnebyn som av många deltagare upplevdes som mycket positivt och speciellt. Så här i efterhand kan man väl säga att vi borde utnyttjat denna miljö bättre i projektet. Å andra sidan ligger kulturresevatet avigt till utifrån de orter där deltagarna kommer ifrån, så det var inte så lätt att öka nyttjandegraden på Åsnebyn.

Samarbetet med Konsthallen i Vänersborg med installationen Resväskorna var lyckat. Det var kul för deltagarna att få visa upp lite av det de odlat och visa att de hade kunskaper som vi

behöver tillvarata bättre i vårt samhälle. Installationen väckte också en del medial publicitet kring projektet.

Ett besök på Hushållningssällskapets försöksgård, Logården, blev också en stor upplevelse för ett par deltagare.

Vid ett tillfälle tog deltagare själva initiativ till ett kursmoment. Under hösten år två var det några som ville ha en svampkurs. Tack vare att vi har kompetensen inom organisationen kunde vi tillgodose behovet hos deltagarna. Det blev en fin höstdag på Hunneberg och deltagarna fick lära sig om svamp men också annat som finns i skog och mark. Extra roligt för oss som projektorganisation var det att hålla i kursen eftersom svampkurser var något vi höll för snart tvåhundra år sedan. Då handlade det om att lära landsbygdsbefolkningen att tillvara ta de resurser som finns i skog och mark för att undvika hungersnöd.

Deltagare med speciella behov

I den externa utvärderarens slutrapport beskrivs att vi ibland fick deltagare som handläggare upplevde att de inte kom vidare med. "Då visste man att man kunde höra av sig till Hushållningssällskapet", säger en av handläggarna i rapporten. Vi ser det som en stor tillgång att projektet, dess metoder och lärande miljöer kunde hjälpa deltagare att komma vidare från en situation som handläggarna inte riktigt visste hur de skulle lösa. Självklart var det en utmaning för oss som projektorganisation som krävde individuella lösningar. Men det visar också att det finns en styrka i Grön integration som går utöver huvudsakligt syfte och mål. Landsbygden och de gröna näringarna har en läkande kraft för människor som kommit till Sverige med traumatiska upplevelser i bagaget.

Vad gick mindre bra och varför?

Deltagare på deltid

Eftersom vi haft deltagare på deltid i projektet har det försvårat vad gäller medfinansieringen. Det har också bidragit till att det blivit svårare för deltagare att tillgängliggöra sig all kunskap som förmedlats genom projektet. Både odlingarna och praktikplatserna har legat utanför de orter där deltagarna bor. Det har gjort att deltagare som läst SFI på förmiddag eller eftermiddag har haft svårt att vara med på odlingen eller att vara på praktikplats i kombination med deltagande i projektet. I vissa fall har deltagaren fått ledigt från SFI någon dag/v för att kunna vara på en praktikplats eller vara på odlingen.

Ett annat problem som vi lagt märke till är att deltagarna ofta kallas till möten med olika myndigheter. Det är till kommunens handläggare, arbetsförmedling, och andra aktörer som på olika sätt är inblandade i deltagarnas liv. Det innebär en del frånvaro som kunde ställa till problem, inte minst för praktikplatserna deltagarna var på. Om man hade ett möte mitt på dagen i Trollhättan var det inte lönt att åka ut till praktikplatsen. Detta ledde till problem för praktikplatserna att planera uppgifter för praktikanterna, men vi såg också att det påverkade deltagarna negativt då kontinuiteten drabbades negativt.

Som privat aktör är det många faktorer man inte kan påverka

Man behöver hela tiden ha en god relation till myndigheterna för att få deltagare till projektet. Om någon myndighet inte ville skriva in en deltagare fanns det inget att göra – hur mycket deltagaren själv än vill vara med i projektet. Samtidigt fanns det en konkurrens från andra aktörer. Ibland fick vi deltagare inskriva, lade ned stort jobb på introduktion och att hitta en bra praktikplats. Efter bara några dagar blev deltagarna ifråga erbjudna andra utbildningar/projekt och försvann från oss. Det kunde vara frustrerande.

Samverkan med vissa arbetsförmedlingar och andra myndigheter

I den externa utvärderingen lyfts ett citat fram som belyser problematiken "Vi insåg nog inte hur starka de krafter var som motarbetade projektet från de institutionella

verksamheterna. Vi skulle nog gjort mer förarbete genom att ha pratat med dem samt förstå deras drivkrafter.”

Omvärlden var inte förberedd. I media matas vi regelbundet med rubriker om att ”landsbygden avfolkas”. Det är inte omöjligt att det också finns en bild, eller en fördom, om att ”folk på landsbygden är mer fördomsfulla än i staden”. Om man lever med dessa föreställningar är det kanske självklart att man reagerar med skepsis.

Det fanns tillfällen då deltagarna fått en, för dem, drömpraktikplats. Eftersom arbetsförmedlingen hotade att ta bort ersättningen till deltagaren om man fortsatte, hade personen inget alternativ och fick då välja att inte ha något att göra. Dessa tillfällen var oerhört frustrerande för alla parter: praktikanten, projektledare och för praktikplatsen som gjort unik planering anpassad för personens kompetens och intressen.

Kollektivtrafiken på landsbygden

Då de flesta deltagare saknar svenskt körkort och bil. Deltagare med försörjningsstöd får inte äga egen bil även om de har giltigt körkort. Detta försvårar för deltagarna att ta sig ut på landsbygden där odlings- och landsbyggsföretagen finns. Kollektivtrafiken är också mindre utbyggd på landsbygden och i de fall det finns kollektivtrafik är den snarast anpassad för pendling från landsbygden till staden – inte tvärt om. Detta har minskat möjligheterna för deltagare att göra praktik på ett odlings- eller landsbyggsföretag.

(För mer inf. se egen slutrapport samt ext. utvärdering)

Kontaktpersoner

Vilka personer kan den som är intresserad av ytterligare information kontakta?

Per Hasselberg
Tel 0521-72 55 45
E-post per.hasselberg@hushallningssallskapet.se

Christina Milén Jacobsson
Tel 0521-72 55 15
E-post cmj@hushallningssallskapet.se

För mer information se egen slutrapport och den externa utvärderarens slutrapport.

Se även
www.gronintegration.se och www.gronintegration.blogspot.com